

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: eg. sz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

E g y e s z á m á r a 30 f i l l é r.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Reflexiók a zsinat első ülészakának berekesztése után.

(Napló jegyzetek.)

Ezen is túl vagyunk. A zsinat első ülészaka véget ért. Vajjon hány ülészak lesz még s mikor fogják kezünkbe adhatni a királyi jóváhagyással ellátott új törvénykönyvet? . . .

Nem vágytam oda, — nem is voltam ott. Közvetlenül semmit sem láttam; sem nem tettem, sem nem tapasztaltam. Másod-, harmad-, tizedrangú forrásból merítetek. De ha néhai való jó *Kerkápoli Károlynak* valamikor sikerült az obscurus Hégeli philosophia segítségével China közkormányzatának egész rendszerét hüen és a legapróbb részletekig menő pontossággal úgy egybeállítani, hogy a felett a mandarinok és az állami méltóság legmagasabb fokán álló minden nemű és rangú copfos nagyságok is méltó bámolatba estenek, — talán lelkem sugallatára hallgatva, megtehetek én is annyit, hogy innen a Hortobágy széléről belekiáltsak a nagy pusztaságba s *legalább magamnak* számot adjak azokról az impressiókról, melyeket reám, a távolból figyelőre, ennek a zsinatnak első ülészaka gyakorolt.

Minthogy pedig okos dologra tanít a székel, mikor nagy bölcseségnek mondja sok dolgot elhallgatni „szótétellen“: én is óvatos leszek! Nem akarok a Dugonics szarkájával versenyre kelni; hanem vigyázva elhallgatok mindent, a miről hallgatni illik s megpróbálkozom még itt naplóm lapjain is, pusztán azokba a gondolatokba bémérlni, melyek miatt az embert, — legalább nyiltan, — nem szokták üldözöbe venni.

Utóvégre is senki sincs, — mondja Carlyle, — a ki ne bizonyos feltételek mellett dolgoznék. Az én feltételem a subjectiv meggyőződés s midőn erre támaszkodva, e sorokat papírra vettem, többre igényt nem tartok, mint a meny-

nyit e címen minden tisztességes embertől elvárhatok.

Azt olvastam, hogy a budapesti „Prot. Egyházi és Iskolai Lap“-ok vezércikk írója nincs meglegedve ezzel a zsinattal, mert azt látja, hogy nincs ennek a zsinatnak kellő temperamentuma; nem mutatkozik semmi magasabbra vivő szenvedelme!

Ugy van-e, nem-e? Biztos benne nem vagyok. De a felől már nincs kétségem, hogy ha más választási módozatok szerént alakult volna meg az a zsinat (hogy minők mellett, — én azt most nem vitatom!) más volna ott a temperamentum is. Szó sincs róla, — sok előkelő és fényes tehetség van ott képviselve, de az talán mégsem a legszerencsésebb jelenség, hogy java részben éppen azok döntenek a törvényekben, a kik azokat majd végre is hajtják! Mintha világi téren a bírók lennének az egyes §-ok kodifikátorai is!

Nem szenved semmi kétséget, hogy akár milyen választási módozatot állapítsunk is meg a zsinat összealkotására, — az esperesek és az egyházmegyei gondnokok túlnyomó nagy többsége mindig be fog kerülni a törvényhozás termébe. Ez ellen komolyan kifogással élni nem is lehet, nem is akarok. Elvégre is legjobb erőinket onnan kiszorítani nem volna okos dolog. Azonban meg kell keresni a módot arra is, hogy azon a zsinaton a nem hivatalos rend is nagyobb kontingensben legyen képviselve; s mihelyt ez meglesz, már akár a választó kerületek kikerekítése, akár a zsinati tagok számának némienemű felemelése, akár az ugynevezett laistromos szavazás törvényes kimondása folytán, — azonnal meg fog változni a zsinat temperamentuma is, már csak azon praktikus szempontok súlyánál fogva is, melyeket ott az új elem kétségkívül érvényre juttatni volna hivatva; de a melyek az eddigi rendszer szerént ott most a falusi vi-

szonyokkal ismeretlen, de különben teljesen jó-akaratú zsinati tagok egy nagy része által kellő méltánylásban nem mindig részesülnek.

A zsinatról haza érkezett barátaimtól azt is hallom, hogy a tanácskozások és tárgyalások menetén bizonyos fokú idegesség, nyugtalanság, hogy ne mondjam: türelmetlenség tapasztalható.

Én ennek okát nagyrészt a zsinat helyében és viszonyaiban találok. Nem kellett volna azt a zsinatot Budapestre tenni!

Lapunk múlt évi február 14-kén megjelent számában a 110 lapon én már felvettem volt azt a kérdést, hogy hol legyen a legközelebbi zsinat? S azon szerény, de határozott nézetemnek adtam kifejezést, hogy Budapest szóba sem jöhet; mert ha a magyarországi összes reformátusok színe-java valahol megjelenik, annak mindenkor nagy erkölcsi hatása van az egész vidékre s nagy időközön át érezhető az hiveink hűségén, öntudatán és ellenálló, mint productív képességein. Csak Budapest képez e tekintetben kivételt, hol a világvárosi nagy zajban ez a hatás egészen elenyészik. Akkor többet állásfoglalásom támogatására nem mondtam; de már akkor is gondoltam arra, a mi felől most teljesen megbizonyosodtam, hogy t. i. Budapesten nincs a zsinattartásra alkalmas helyiségünk sem. Aztán az a fővárosi közélet s főleg az a körülmény, hogy az országos törvényhozás is ott székel, — éppen nem alkalmas arra, hogy a zsinati tárgyalások nyugodt mederben folyjanak.

Nos? . . . Hát ezt ma már a zsinatról haza érkezett atyák is vallják. S széltire beszélnek, hogy az az idegesség, mely a tárgyalások menetén konstatálható, főként ennek tulajdonítható.

A zsinati tagok nagy része ugyanis az országgyűlésen is érdekelve van. Ugyanazért szeretnének itt is, ott is jelen lenni, főleg a mai zavaros politikai események napjaiban. Ennek következtében nem eléggé nyugodtak s ha egyes kérdéseknél szélesebb mederű vita akar kifejlődni, attól idegenkednek; sőt az ország házában történt események a kedélyekre különbség nélkül ránehezdednek, ezekre izgatólag hatnak, — és így tovább.

Mindez másként lenne, ha az egyházi törvényhozás valamelyik provinciális városban gyűlt volna egybe. A ki ide eljött volna, az egészen a miénk volna s legalább arra a pár hétre, míg a zsinat tart, semmi mással, hanem csak egyházunk ügyeivel foglalkozna.

Sokan elégedetlenek a zsinat által elfogadott adózási rendszerrel is s aggódnak a minis-terelnök által kilátásba helyezett államsegély jövő sorsáért.

Ezeknek van is némi igazságok. Mert én is

úgy érzem, hogy ez a kérdés a minis-terelnök állásával szoros összefüggésben van.

Én nem tartozom *politikailag* abba a táborba, mely a minis-terelnök úr lobogója alatt harcol; de tudok is, akarok is distinguálni s *mint református ember* egyházi és gyakorlati szempontból nagy bajnak tartanám azt, ha ez a férfiú politikailag csatát veszítve, elébb buknék el, sem mint becsületes terveit megvalósítani képes lett volna. Mert azt nem látom biztosítottak, hogy terveit a protestáns egyházak állami segélyezésére nézve majd az utódja is magáévá fogja tenni.

Egyébként sem ringathatom magamat illúziókban, ha arra az államsegélyre gondolok. Nézetemet e tekintetben már sokszor kifejtettem. Most csak a következő megjegyzésekre szorítkozom.

Az egyházi adók kérdésében én elvileg *György Endrével* tartok s a kényszer-egyházi adózásnak, bármint kulcs szerént vettessék az ki, — ismétlem: *elvi szempontból*, — ellensége vagyok. Szerintem: hitélet és adóvégrehajtás, — sehogy sem illenek össze. Ugy gondolkozom s ezt *György Endre* előtt az utolsó konvent alkalmával ki is jelentettem, hogy a vallás és egyház pénzügyeinek alapja széles e világon mindenütt csakis az önkénytelen és egyénileg elvállalt adókötelezettség lehet s csak akkor emelkednek igazán eszményi magaslatra egyházi viszonyaink, ha majd ennek az evangéliomszerű elvnek az alapján rendezkedhetünk be Magyarországon is.

Ez volt az elvi álláspontom, mint gyakorló lelkésznek is s mikor 1895-ben az úgynevezett egyházpolitikai törvények életbeléptetésének a küszöbén állottunk, bátran hirdettem, hogy ha rajtam állana, most önkéntes hajlam, akarat és teherviselés alapján újból szervezném a református egyházat. Természetesen ez csak elvi álláspont maradt az én részamról is, mert alkalmazkodnom kellett a közfelfogáshoz és ren-derhez s más módról voltam kénytelen gondolkozni, hogy egyházam teste, az új viszonyokkal együttjáró rázkódások folytán, szét ne hulljon.

Ma is így gondolkozom. De mert számolnom kell az adott helyzettel, — hát elfogadom *ideiglenes expediensként* az állami dotatio elvét. Ugyis tudom, hogy *ideiglenes* lesz ez csak, mert a fejlődés feltartóztatlanul fogja egyházunkat előre tolni azon az úton, a mely az önkénytes adózás országába vezet. Ez az én erős meggyőződése. De ezen az úton még addig lesz egy pár pihenő statio is. Az egyiknél majd a degressiv kereke török össze az új adó rendszernek; a másiknál meg a progressio kéredz-kedik majd fel a hátsó ülésre, — de a végállomás még is csak az önkénytes adózás országa leend minden bizonynyal. És ez nem is lesz

új dolog. Egy alkalommal már kimutattam, hogy a keresztyénség kezdetén azok az „oblatio“-k, melyekre oly gyakran történik hivatkozás, tulajdonképpen önkényes adók voltak mindenütt s ilyen adókból éltek eleinte a protestáns egyházak is, azzal a különbséggel, hogy protestáns öseink kezdetben a katolikus egyház céljaira is tartoztak fizetni.

De ha még ennyire nem értek is meg nálunk a viszonyok s rá vagyunk szorúlva hiveink kötelező megadóztatására, sőt az állam támogatására is, — jól vigyázzunk, hogy követeléseinkben mértéket tartsunk s mint mondani szokták, a fürdővízzel együtt magát a gyermeket is ki ne öntsük.

Egy német social-politikusnak a munkája fekszik előttem s ebből a következőket olvasom:

„Wenn wir dem geneigten Leser versichern, das die positiv gerichteten Socialpolitiker gewöhnlichen Schlags der Ueberzeugung leben, der Staat müsse für alle Notstände Abhilfe schaffen, — so wird ihn das nicht im geringsten Wunder nehmen. Allein wir erlauben uns dennoch, hinter diese Behauptung ein nachdrucksvolles Fragezeichen zu setzen. *Wie kann man dem Staate ohne weiteres zumuten, dass er für die Bedürfnisse der Kirche Sorge tragen soll? Wird nicht damit grade zu der Satz aufgestellt, dass die Kirche in der That weiter nichts ist, als ein Teil des Staates, sowie etwa die Armee? Gegen diese Unterstellung müssen wir uns aber ganz entschieden verwähren. Staat und Kirche sind zwei selbständige Gebiete, welche durchaus nicht mit einander vermischt werden dürfen, wie wohl sich ihre Wirkungskreise vielfach berühren. Dem gemäss hat denn auch der Staat nur eine beschränkte Pflicht, die Kirche mit irdischen mitteln zu unterstützen, während zunächst diese selbst aufgefordert werden muss, sich ebenso, wie jeder andre Arbeiter die nothwendigen Mittel ihres Bestehens durch der eigenen Hände Arbeit zu erwerben.*“*

Jól tudom, hogy a németországi viszonyok a mi viszonyainktól különböznek; s hogy az, a mi itt mondva van, nemcsak az evangéliomi, hanem minden más egyházra nézve megszívlelendő, — de mégis olyan egészséges elv ez általábanvéve, a mely elől nekünk sem lehet ridegen elzárkóznunk, ha, mint egyház élni akarunk.

Valószínű, hogy ebben nem mindenk értenek velem egyet, — de ez engem nem feszélyez, hogy a mai államsegélyes világban bátran ki ne mondjam. „Valeat, quantum valere potest!“

Debrecen, 1904. nov. 30.

E. L.

* „Die sociale Bedeutung der evangelischen Kirche in der Gegenwart“ v. G. Wächter. Leipzig. 1888. 46. l.

TANÜGY.

A magyar nyelvten tanítása az elemi iskolában.

A magyar nyelvten tanításának jogosultsága, vagy jogosulatlansága körül még mindig folyik a vita. Sokan mindenféle nyelvtani ismeretet száműzni akarnak az elemi iskolából, mások meg a nyelvi szabotosság elérésére elengedhetlen feltételnek tekintik. Nagy részben azért ingadozók a nézetek ez irányban még napjainkban is, mert a nyelvten elemi iskolai tanítása nem régi, módszere meg éppen nincs kialakulva. A nyelvten tanításának első német apostolai azt állították, hogy a nyelvtörvények felismerése teszi a népet gondolkozóvá, s az ő hangzatos frázisaik értelmében az új módszer szerint „a nyelvben és a nyelv által, azután a nyelv felett és végre a nyelvben való gondolkozás felett való gondolkozást“ kellett volna fejleszteni.

Azonban a nyelvten tanításáért való általános lelkesedést csakhamar lelohasztotta a gyakorlati tapasztalat eredménye. A tanítók csakhamar belátták, hogy a sok mondatalkotás, elemzés, szétbontás és ragozás nem hajt annyi szellemi hasznot, a mennyit a ráfordított idő és fáradság után remélni lehetett volna. Különösen csalódtak abban, hogy a nyelvten tanításától a fogalmazó képesség emelését is várták. Ezt látva, egyik végtől a másikba estek az emberek, s akadtak többen, kik a sikertelenség miatt az egész nyelvten tanítást kárhoytatván, a nyelvtant az elemi iskolából kiküszöbölendőnek tartották. Azt mondták, hogy a nyelvtant a gyermek 14—15-ik éve előtt nem lehet tanítani. Még azt az állítást is kockáztatták némelyek, hogy a nyelvten tanítása elrontja és megbénítja a nyelvérzékét. A nyelvtanítás egyedüli eszközüül az olvasókönyvet tekintették, vagyis szerintök a nyelvet gyakorlati úton kell tanítani.

Sajátságos, hogy némelyek a nyelvten tanításának sikertelensége miatt az egész nyelvten tanításának eltörlését kívánták. Nagyon helyesen jegyezte meg Kehr, hogy ezek ugy tettek, mint az, a ki, hogy fogfájásban ne szenvedjen, összes fogait kihuzatja.

Ne áltassuk azonban magunkat. Ha a nyelvten tanítása csakugyan nem vezet kellő eredményre, ismerjük be, s kutassuk a baj okait. Magam részéről bevallom, hogy a nyelvten tanítása jelenleg sem az elemi, sem a középiskolában nem éri el célját.

Elemezettünk az elemi iskolában, egyik tanító egy, másik más módszer szerint. Egyöntetű nyelvtan tanításról szó sincs, hiszen még csak abban sem tudunk megállapodni, hogy hány beszéd részt, vagy mondatot különböztessünk meg, vagy miképpen osszuk fel az alá és mellérendelt mondatokat, a határozók rendszere pedig oly széles mező és hálás téma, melyen feltaláló képességét kiki szabadon érvényesítheti. Bármilyen képtelenségnek látszik, de a legtöbb tanító egyetlen nyelvtani kézikönyvet sem találván az ő nézetei szerint teljesen megfelelőnek, igyekszik magának külön nyelvtani rendszert megállapítani, mellyel szemben a többi nézetek mindnyájan hibásak. Pedig az elemi iskolában nem annyira a nyelvtani rendszer csalhatatlansága, mint inkább az volna a fő, hogy a nyelvtant ne önmagáért tanítsuk, hanem csak ugy és oly mértékben, a mint és a mily mértékben az a nyelvtudat emeléséhez hozzájárul.

Téves felfogás folytán, mely a vizsgákon való fényes eredmény bemutatását a nyelvtanra is kiterjeszti, sokan valósággal tökéletességre viszik az elemzési ügyességet már az elemi iskolában. Pedig sokszor megesik, hogy a nyelvtani tudással megfelelő nyelvi szabatosság nem jár együtt, s gyengébb elemzési eredményt felmutató gyermekek sok esetben a nyelv élő szóbeli és írásbeli használatában sokkal biztosabbak.

A középiskolákban is épp ilyen rosszul áll a nyelvoktatás ügye. A sok grammatizálás, a tulságig fitogtatott nyelvészeti ismeretek nyomják el a nyelvtanítás igazi célját. A nyelv helyett a nyelvtant, s a nyelv rendszerét tanítják. Tudományos színvonalon álló nyelvtanok igyekeznek értékesíteni a filológiai ismeretek és felfedezések legújabb vívmányait. A nagyási hóbort terjed, s az actióknak még a klasszikus nyelvek tanításánál is sok támadásban részesült tanáival elhomályosítják elemi iskolai nyelvtan tanításunkat is. Horribile dictu, még elemi iskolai használatra írott nyelvtanokban is látom a folyamatos jelen, múlt, jövő, befejezett jelen múlt stb. alakokat.

Hiába, haladni kell a korrall!

A nyelvtan tanítása úgy az elemi mint a középiskolában sikertelen. A középiskolában se latinul, se németül nem tudnak beszélni a tanulók, pedig a régiek sem igen foglalkoztak többet vele. Napjainkban fényes eredményt ért el az a tanár, aki a felső osztályokban 30 sor latin vagy német szöveget tud olvasni. Sikertelenség dolgában párhuzamot lehet vonni az elemi és középiskola között. A középiskolában a grammatizálás és nyelvészkedés tette tönkre a nyelvtanítást, az elemi iskolában meg a nyelvtan az elemzési ügyesség fejlesztésére szorítókozó jellege szorította háttérbe a valódi nyelvtanítást.

Első pillanatra tetszetős azon állítás, hogy a nyelvtan tanítása az elemi iskolában felesleges, mert tényleg beszélhet valaki szabatosan, és írhat valaki helyesen nyelvtani ismeretek nélkül is. Figyeljük meg csak a józan felfogású magyar földműves gazda beszédét. A mit az ő szűk gondolatköréből vett tárgyról beszél, azt világosan és szabatosan, mondatnyi helyességgel és folyékonyan mondja el.

Es hogyan beszélnek a mi tanítványaink? Ott-hon talán, vagy maguk közt, a köznapi dolgokról szabatosan is ki tudják magukat fejezni, de mihelyst iskolában vannak, s a tanítás tárgyai köréből kell beszédjök anyagát venni, megkezdődik a szavak értelmének helytelen használata, a helytelen szó és mondatkötés, szóval a nyelvtani szempontból helytelen beszéd. Én ennek a jelenségnek lélektani okát egy hasonlattal magyarázom meg magamnak. A sokat olvasott, és sokat látott, de alapjában kevés belátással és ismerettel bíró ember sok mindenről tud beszélni, de semmiről sem helyes kifejezésekkel. A politikus eszmadia típusa is csak úgy érthető, hogy az ilyen alak sok mindent olvas össze-vissza és hall sok mident, de tiszta fogalma nincs mindarról, a mihez érteni akar, s ennek a következménye, hogy a mit beszél, mind a nyelv szerkezetét tekintve, mind tartalmilag helytelen. Ugyanigy magyarázom én meg azt a jelenséget is, hogy a gyermek felelés közben valósággal összetöri anyanyelvét és a feleletekben a nyelvi szabatosságot állandóan nem tartja meg. De mit mondjunk a tankönyvekről. Ezek közt is alig van olyan, mely nyelvi szempontból kifogás-

talán. Sőt valljuk meg az igazat, bizony a tanítás minden fokán úgy járunk el, hogy sok esetben arra fektetjük a fősúlyt a feleleteknél, hogy a felelet lényege és tartalma kielégítő legyen és nem mindig bíráljuk azt is, hogy a gyermek nyelvtanilag is szabatosan fejezte-e ki magát. Pedig minden a nyelv szellemével ellenkező hibát rögtön kijavítva, lehetne csakis a szabatos beszédet elsajátíttatni.

Mi volna tehát szükséges arra, hogy a gyermeket szabatos beszédre neveljük. Vajjon elég-e csakis a nyelvtani kategóriák pontos ismerete, vagyis elérjük-e a szabatos beszédet az által, hogy az elemzést lehető tökéletességre visszük szorgalmas gyakorlás által? Nézetem szerint az ilyen értelemben vett nyelvtani oktatás járhat úgy észfejlesztéssel, de a valódi nyelvtudat emeléséhez semmivel sem járul hozzá. Éppen ezért szerintem a nyelvtudat emelésére nem annyira a nyelvtani kategóriák pontos megkülönböztetése szolgál, mint sokkal inkább a fogalmak helyes tisztázása, vagyis az arra való törekvés, hogy elérjük ugyanazt, a mit a magyar földműves a maga szűk fogalmai körében elér, hogy világosan tud gondolkodni és szabatosan tudja kifejezni azt, a mit gondol.

Hogy a gyermek nem tudja gondolatait szabatosan kifejezni, annak oka legtöbbször az, hogy sok mindent tanítunk a gyermekeknek. A gyermek a tanított anyag sokasága miatt nem lévén képes mindenről tiszta fogalmat alkotni, helytelenül alkotja meg a gondolatának kifejezésére alkotott mondatokat is. Ebben nem habozom kijelenteni, igen sok része van a túlmányos szempontok szemmel tartásával készült tankönyveknek is, melyeknek mondatai nem a gyermek tényleges szókinéséből vannak összealkotva, hanem tudományos nyelvezetük van. Ez feltétlenül arra vezet, hogy a könyv nélkül való tanulás lelketlen szótanulássá válik.

S vajjon mi az oka sokszor annak is, hogy iskola vizsgálás alkalmával a gyermekek még jobb iskolákban sem tudnak megfelelni a felettes hatóság kérdéseire? Egyszerűen az, hogy minden tanítónak meg van a maga sajátos eszmevilága, melynek keretében tanítása mozog. Ennek a sajátos eszmevilágnak megfelelő szókinés és nyelvi kifejezés is az ő és iskolája sajátja, s ha egy harmadik tényező a felettes hatóság ezt a sajátos eszmevilágot nem ismeri, a minthogy nem is ismerheti, kérdéseire nem kap megfelelő feleletet, holott valószínű, hogy ha ugyanazt a kérdést a tanító tette volna fel, a felelet sem késett volna.

Kérdés vajjon a nyelvi szabatosságot elérjük-e nyelvtan tanítása nélkül?

Az elemi iskolai nyelvoktatásnak feladata, hogy a gyermeket képesítse: 1. arra hogy akár az élőszóbeli, akár az írásbeli nyelvből az értelmet helyesen vegye ki, 2. a nyelvtani alakokat saját gondolatainak úgy szóbeli, mint írásbeli kifejezésére helyesen tudja alkalmazni. Vagyis az elemi oktatás a nyelvértelem és nyelvképesség elérését okvetlenül megköveteli. Vajjon a nyelvértelem nyelvtudattá kifejlődik-e nyelvtan tanítása nélkül?

A kérdés eldöntésére kísérjük csak figyelemmel mimódon tanul a gyermek a nyelvet, a mikor beszélni tanul. A fejlődés menete a következő. A mint a gyermek az egyes tárgyról fogalmat alkot magának, azt nemsokára valami cselekvéssel köti össze, vagyis rögtön megkezdődik nála az a tevékenység, hogy a szavakat egymásra vonatkoztatja, azaz mon-

datot alkot. A mondat tagjainak egymásra való vonatkoztatása azonban először még úgy történik, hogy ragokat nem használ, csak egymás mellé illeszti a szavakat. Az egyes mondattagoknak egymásra való vonatkoztatását pedig nem úgy tanulja meg, hogy pl. minden egyes főnévnek a tárgy esetét külön tanulja meg, vagy pl. nem külön jegyzi meg minden igének a jelentő mód jelen idejének egyes szám első személyét, hanem a logikai kategóriák szerint csoportosítja a szavakat és az analógia segítségével alkalmazza a tárgyesetnek többször hallott t. ragját valamennyi tárgyesetben, és megyek igealak mintájára az összes igék jelentő mód jelenidejének első személyét megtanulja. Az analógia tehát hasonló képzetsorok képzésére szolgál. Az analógia ezen érzése nem egyéb, mint az, a mit nyelvérzéknek nevezünk. Hogy a gyermek a mikor beszélni tanul, tényleg nem tanulja meg külön minden szónak minden alakját, ezt bizonyítja az a körülmény, hogy a gyermek még a rendhagyó alakok helyett is szabályos alakokat képez. Így pl. járni, várni stb. mintájára képezi az eszni, viszni alakokat. Sőt az is megesik, hogy az ilyen hibás analógia mintájára új alakokat képez maga a nyelv. Így pl. az eszni, viszni alakhoz hasonló tetni és metni alakokat a tetszeni és metszeni alakok kiszorították. Még az iskolába lépő gyermekeknél is működik elvéve olyan analógia, hogy a val-vel ragot hasonulás nélkül illeszti a szó tőhöz, így pl. botval.

Mi ebből a tanulság? Az, hogy a gyermek a mikor beszélni tanul, sokféle hibát követ el beszéde közben. És pedig, mint láttuk két irányban is hibázhatik. Először is szabályos alakokat képez ott is, a hol a nyelv rendhagyó alakot használ, másodsor pedig, szabálytalan alakot képez ott, a hol a nyelv szabályosan jár el. Világos ebből, hogy az elemi iskolai nyelvoktatásnak feltétlenül meg van az a feladata, hogy a hibásan alkotott alakokat kiküszöbölje. De már most megjegyzem, hogy ezt teheti a nélkül, hogy tudós fejtegetésekbe bocsátkoznék, eléri ezt gyakorlati uton és csak annyi nyelvtani ismerettel is, a mennyit alább összegezni fogok.

Elértünk fejtegetésem legnehezebb feladatához, tudniillik annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy az elemi iskolának miféle ilyen legszükségesebb nyelvtani anyagra van szüksége? Vajjon a magyar nyelv egész rendszerének ismertetése oda tartozik-e vagy pedig bizonyos részek tanítása egészen felesleges. Szerintem az elemi iskolai nyelvtan tanítása különösen két irányban bír fontossággal: 1. hogy tudja a gyermek a nyelvtani alakok szabatos használatával világosan kifejezni magát úgy az előszóval mint írásban, 2. a nyelvtanilag helyesen kifejezett gondolatokat a magyar nyelv helyesírásával tudja leírni.

Az előszóbeli szabatoság már nagy részben elősegíti és megkönnyíti a fogalmazásbeli ügyesség fejlesztését is. Eppen ezért én az előszóbeli szabatoság mellett a helyesírás és a fogalmazás szempontjából szükséges részeket tartom tanítandónak az elemi iskolában. Mindaz, a mi a szabatos beszéd és fogalmazás, továbbá a helyesírás szempontjából fontos, beletartozik az elemi iskolai nyelvtanítás körébe, úgy azonban, hogy a nyelvtan tanításának egészen gyakorlati jellege legyen. A gyakorlati jelleg, hogy miképpen értem, alább ki fogom fejteni. Előre megjegyzem azonban, hogy mivel az elemi iskolai nyelv-

tan tanításának gyakorlati célja van, ezzel nem egyeztethető össze, hogy az elemi iskolában nyelvtani kézikönyvet használjanak a gyermekek. Még a középiskolákban is legcélszerűbb volna a nyelvtant kézi könyv nélkül, pusztán az előszó segítségével tanítani. Azonban fontosnak tartom a helyes alapon álló vezérkönyvet a tanító számára.

Foglalkozzunk először röviden a helyesírás szempontjából fontos tananyaggal. Valamint a beszéd nem egyéb, mint a gondolatnak a beszélő szervek által kifejezett alakja, úgy az írás sem egyéb, mint a beszédnek bizonyos jelek által eszközölt állandósított alakja. A helyesírás feladata tehát az is, hogy az előszónak minél több sajátosságát adja vissza. Ezek között első, hogy az egyes szók hangtani, fonetikai sajátosságait vissza tükrözze, továbbá a hanglejtésnek megfelelőleg különítse el egymástól a mondatokat. Utóbbi, mint tudjuk, a nyelv a mondatok elválasztására használt írásjelekkel, pont, vonás kérdő stb. jelekkel eszközli.

A magyar nyelv helyesírása alapjában véve a kiejtés szerint alakul, tehát fonetikai helyesírás volna, de szerep jut benne az etymológiának is. Az előbeszéd is iparkodik egyfelől a szócsalád tagjait, felismerhetően megkülönböztetni és könnyen felismerhetővé tenni, úgy hogy bármiféle ragot kap is, a szótó mindig változatlanul maradjon. Másrésztől arra is törekszik, hogy a különböző szók párhuzamos nyelvtani alakjait, így pl. az összes tárgyeseteket egymáshoz hasonlóknak tartsa. Még a legrégebb nyelvemlékek írták ezeket is: tuc, tucya stb. de már a régebbi nyelvemlékekben is meg nyilatkozott az etymológiai nyelvérzék. Az analógia hatása működött, mely nem engedte, hogy egy és ugyanazon szó különböző alakjainak összetartozását elhomályosítsák. Ezért nem követjük a kiejtést az írásban, mikor a mássalhangzóknak egymásra való hatása folytán elő álló keményülést és lágyulást az írásban nem fejezzük ki, ezért mondjuk pl: ragd, de így írjuk rakd. Epen így ha két szóelem összeillesztésekor ts, ds, gys keletkezik, bár cs betűt ejtünk, mégis etymológiai elveket követve: bolondság, nagyság, mentség stb. alakokat írunk. Ugyancsak az analógia működik akkor is, mikor l, n, d, t végű szótóhoz j-vel kezdődő rag járul és helyesírásunk megőrzi úgy a vég hangot mint a j-t. Így pl. e szavakban: honja, pártja, bontjuk stb. Sőt még sokszor egyéni etymologizálás is befolyással van a helyesírásra. Így pl. némelyek igtatást, mások iktatást írnak. Egyik neves nyelvészünk meg enber-t irt, mert szerinte ebből keletkezett: én-bar(om), vagyis öntudattal bíró állat, orosz-lant pedig oroz-lánnak írta, mert oroz igével van szerinte összeköttetésben.¹

Azért részleteztem ezeket, mert az eddigiek szerint, az volna az ideális állapot, hogy teljesen fonetikus legyen helyesírásuk, de sietek megjegyezni, hogy a helyesírás elveit az irodalmi szokás dönti el, a mely pedig jelenleg minden nemzetnél etymológikus alapon áll, tehát a mi irodalmunk sem fog beláthatatlan hosszú ideig eltérni az etymológikus írástól.

Csak egy dolog bizonyos, a mire ez alkalommal rá akarok mutatni, hogy tudniillik a helyesírásban okvetlenül kell egy szabály érvényét általánosan elismerni, valamelyik elve következetesen keresztül kell vinni minden iskolában. Tehát az összes iskolák-

¹ Simonyi: A magyar nyelv. c. művéből össze szedve.

ban a helyesírás egyöntetőségére törekedjünk Szerintem pedig ezen a téren úgy az elemi, mint a középiskolában a legnagyobb rendszertelenség uralkodik. mert a hány iskola van, sőt a hány tanító, vagy tanár van, annyi féle helyesírást követ. Már pedig nagyobb veszedelem rejlik abban, hogy a gyermek egyik tanítótól egy, másiktól más féle helyesírást tanul, mert ez által mindent összezavar

(Folyt. köv.)

Dr. Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületünk őszi közgyűlése.

Nem a megszokott élénkséggel gyülekezett egybe november 29-én az egyházkerületi közgyűlés, sőt úgy a kimentett, mint a ki nem mentett távolmaradók száma is szokatlanul nagyobb volt az eddigénél. Vontatottan történt a gyülekezés, s míg máskor élénk társalgás előzte meg a gyűlés kezdetét jelző elnöki jeladást: most ritka sorok között bizonyos kedvetlenség jellemezte a hangulatot. A ft. püspök úr szép imája hozta magához a lelkeket, melynek elhangzása után Sass Béla helyettes főjegyző olvasta fel a püspöki szokásos megnyitó beszédet.

A püspöki megnyitó beszédet, mely mindvégig lekötötte a közgyűlés figyelmét, a következőkben adjuk: Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi közgyűlés! Az én Istenem iránt, kinek jóvolta napjaimhoz napokat told, mélyen érzett hálával s magyar reformált egyházunk nagy hivatásába és fényes jövőjébe vetett rendíthetetlen hittel nyitom meg tisztántuli egyházkerületünk ez évi közgyűlését. De lehetetlen, hogy egy pillanatra a fájdalom és keserűség érzete ne töltse el szívem, ha sorainkon végig tekintve, több régi ösmerősünket nem láthatom itt. „Ember élete a fűhöz hasonló, megszárad a fű, elhull a virág, mihelyt az Urnak szele ráfúval.“ Bizony így kell felsohajtjanunk, ha a halálnak legutóbbi gyűlésünk óta történt pusztítására gondolunk. A Mózesek, a kormányrud mellől, a kormányosok, az oszlopemberek dőltek ki. „Elhullunk mindnyájan, mint a fák levelei.“

Horthy István, ki egyházmegyéjének sok éven át szeretett gondnoka, református anyaszentegyházunk egyik legerősebb oszlopembere volt, ki egyházunk jogait rendíthetetlen hűséggel, nagy érdekeit buzgósággal védelmezte, nincsen többé!

Isaák Dezső, a szatmári egyházmegyének sokáig gondnoka, kit az egyház szolgálatában való kitartó munkásság és törhetlen erő jellemzett, el-takarított elieihez.

Dr. Hajnal István a békésbányai egyházmegye gondnoka, az Aroni családból származott nemes lelkű, magas szárnyalású, irányító férfiú, egyházmegyéjének büszkesége, családjának dicsekedése, jó munkaerőben hullott el közülünk.

Nagyok voltak ők mindnyájan, első egyházunk szolgálatában, méltók, hogy itt megemlékezzünk róluk s a hálás elismerés koszorúját néhány elismerő szóban nyujtsuk dicsőült szellemeik felé, — legyen áldott s jegyzőkönyvünkön legyen megőrkítve emlékezetük.

„Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! Egyházunkat, ennek gyűléseit és tanácsstermeit pártpolitikai küzdelmek szinterévé tenni, avagy az egyház kormányzati kérdéseket, ha nem nyíltan, ha nem kifejezetten, ha csak a lelkek rejtett, benső világából is a napról napra szeszélyesen ingadozó politikai érdekek szempontjáról tekinteni, bírálni és dönteni el, anyaszentegyházunkra végzetes szerencsétlenség volna, a mi ellen én utolsó lehelletemig tiltakoznám. Hiszen az egyház érzék fölötti, fensőbb, romolhatatlan javak, szellemi és erkölcsi kincsek letéteményese; benne tehát éppen mint Isten országában, melynek eszméjét van hivatva megtestesíteni a földön, minden de minden, még a hétköznapi kormányzat legjelentéktelenebb mozzanata is, csak egy szempontból mérlegelhető, az örökkévalóság szempontjából s nem efemer értékű, önző, gyarló emberi érdekek javára, hanem az örök igazság és az örök szeretet nevében döntendő el. Nekünk tehát, akik hivatásunk magaslátán akarunk állani, egyházunk tanácsstermeiből a pártpolitikát száműznünk kell.

És mégis az a szoros benső szellemi kapcsolat, az érzelmek, törekvések gondolatok világának, mondhatnám a szívek dobogásának amaz összhangja mellett, melyet a magyar állam és magyar reformált egyházunk sorsa között negyedfél évszázad hagyományai felbonthatlanul megpecsételtek és szentesítettek, lehetetlenség az, hogy a midőn magyar reformált egyházunkat külsőleg és belsőleg odaadó buzgalommal építjük, ugyanakkor a magyar nemzeti állam javát, jövőjét, boldogságát is ne munkálnók, ne szolgálók. Viszont a magyar nemzeti állam előtt anyaszentegyházunknak a magyar nemzeti ügy elválhatlan szövetségesének sorsa, állapota, kemény tusakodásai közömbösök semmiképp sem lehetnek. Ez a kapcsolat nekem is megadja a jogcímet rá, sőt kötelességemmé is teszi, hogy pár szóval megériint hessem egyházunk ama korszakos jelentőségű és közjogi vonatkozású reformkérdéseit, melyek gondolatainkat különben is önkénytelenül magokra terelik s melyek szerencsés megoldásától magyar reformált egyházunk erősödését, közjogi helyzetünk szilárdulását teljes reménnyel várhatjuk.

Második budapesti országos zsinatunk folyó hó 10-től 22-ig tartott első ülészakának törvényalkotó munkája s a hazai két protestáns egyház közös bizottságának az 1848. XX. t-c. végrehajtása ügyében az államkormányval megindított tárgyalásai éppen anyaszentegyházunk e nagy létkérdéseinek jegyében mozogtak. S a két, egymással szoros kapcsolatban álló esemény oly nagy horderejű s egész egyházi közéletünkre oly mélyen kiható következményeket rejt magában, hogy szerencsés megoldás esetén új korszakot teremthet sokat hánytatott és sokat szenvedett magyar reformált egyházunk érdekében.

Itt a megnyitó beszéd az egyházi adózással s a két protestáns felekezet memorandumára érkezett miniszteri válasszal foglalkozik. Majd így végzi:

És én főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! ki hosszú életem folyamán egyházunk annyi küzdelmét szemléltem, s annyi szenvedését és megaláztatását éltem át, de a ki ezek közepette is annyi édes álmod szóttem jövőmő dicsősségéről, boldognak érzem magam, hogy midőn éltem napja alkonyatra szállott, elboruló szemeimmel magyar reformált egyházunk fényes hajnalát látom meghasadni, a melynek derengésére elégedetten rebeghetem én is az agg

Simeonnal: „mostan bocsásd el Uram szolgád békességgel, mert látták az én szemeim Izrael dicsőségét.“ (Luk. 2 : 29). Igen, én érzem főtiszteletű közgyűlés, hogy a szemembe derengő világosság nem holmi csalóka lidércfény, vagy tova tűnő káprázat, hanem a szebb jövőre egy sugárkévéje. S bár messze túl állok az emberi élet mózesi második hátrákvén, mély meggyőződéssel hangoztatom én is Mózes bucsúéneke igéit: „Menedékünk az ős hajdan Istene: alatt vannak örökkévaló karjai.“ (V. Móz. 33 27.)

A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés alkotó tagjait egyenként és összesen tiszteletteljesen üdvözölve s egyházépítő munkájokra Isten áldó kegyel mért esdve, egyházkerületünk közgyűlését ezennel megnyitom.“

A közgyűlés élénk helyesléssel és éljenzéssel kísérte a püspöki megnyitó beszédet, mely tartalmas kijelentéseivel ismét ébresztően hatott a kedélyekre s élénk visszhangot keltett maga után. Fájdalmas érzésének kíván kifejezést adni a közgyűlés több egyházi jelesünk, u. m. Horthy István volt e. m. gondnok, dr. Hajnal István békésbányai e. m. gondnok és Isaák Dezső volt e. m. gondnok halála felett, s erről az érdekelte családokat is értesíteni fogja. A közgyűlési tagok számonvétele előtt tudomásul vette a közgyűlés, a Ritoók Zsigmond egyh. megyei gondnok, Szeremley Sámuel tanácsbíró, Soltész László tanácsbíró, Thaly Kálmán tanácsbíró és Lengyel Imre egyházmegyei gondnok távollmaradását indokoló bejelentéseket. Jóváhagyólag vette tudomásul az egyházkerületi közgyűlés az egyházkerületi elnökségnek intézkedéseit, melyeket a megürült egyházkerületi főjegyzői, egyházkerületi levéltárnoki állásoknak helyettesítés útján való betöltése érdekében még szeptember hónap folyamában az állások megürülése idején tett volt, valamint azt is, hogy elnökségi intézkedés folytán az egyházkerületi, konventi és a zsinati iratok megbízottak útján kézhez vették. Tudomásul vették az alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegyei s jelkézi gyámintézeti közvagyonért károsodások lehető biztosítása érdekében tett egyházmegyei intézkedések s útasított az egyházmegye, hogy minden lehető elkövessen a követelés visszatérítése céljából.

A megürült főjegyzői állás betöltése céljából elrendelte a közgyűlés, hogy az egyházközségek presbyteriumai a szavazatokat 1905. évi január hó végéig adják be; a szavazatszedő küldöttség tagjai elnöki ajánlatra a következők lesznek u. m. az egyh. ker. elnökség vezetése mellett Simonffy Imre kir. tanácsos, kollegiumi helyigondnok, Kiss Albert, K. Tóth Kálmán tanácsbírók és Dóczy Imre gymnasiumi felügyelő. Ugyanez a küldöttség bizatott meg azzal is, hogy ha az első szavazás alkalmával az általános többséget senki sem nyerte volna meg, tűzze ki a legtöbb szavazatot nyert két jelöltre a szavazatok beadásának idejét olyan időre, hogy a tavaszi egyházkerületi közgyűlésre a végleges eredményt be lehessen jelenteni. A tavaszi közgyűlésen lesz végleg betöltendő az egyházkerületi levéltárnoki állás is. Erőss Lajos tanácsbíró s helyettes egyházkerületi levéltárnok tudomására juttatja a közgyűlésnek, hogy rövid idő alatt is arról győződött meg, hogy az egyházkerületi levéltár valóságos kincses bányá ugyan, mert gazdag anyagokat tartalmaz, de e kincses bányák kiaknázva még távolról sincsenek. Azonban azt is jelenti, hogy e le-

véltárban asztalokon, polcokon, padozaton fel egész a mennyezetig órlási halmazban rendetlenül nagy mennyiségű konventi jegyzőkönyv hever szanaszét, hogy attól mozdulni sem lehetséges. Kéri, hogy ezeknek illetékes helyre való elszállítása iránt intézkedjen az egyh. ker. közgyűlés. A kért intézkedés a levéltárnoki állás betöltése idejére halasztatott.

Olvastatott az egyházkerületi tanácsbíróságra beadott szavazás eredménye, melynélfogva a presbyteriumok szavazatának többségével Mezőssy Béla lett megválasztva, ki az esküt az egyházkerületi közgyűlés előtt letevén, lendületes beszédben köszöni meg a benne helyezett bizalmat, mely őt sokra kötelezi. Kettős feladatot kíván végezni: magyar nemzeti és protestáns vallási szent érdekek szolgálatát. Ő előtte, a mi elmúlt, sötét álom. Historiánk tanítja, hogy mindig fennállott velünk szemben a törekvés előbb vallásunkat s ennek nyomán nemzetünket elnyomni. E törekvés képviselője mint a farkas, színt változtathatja, de természetét nem. Bach nyíltan hirdette, hogy a protestantizmus született ellenzék, melyet meg kell törni. Nem ohajtja ugyan, hogy ilyen veszély fenyegeessen bennünket, de ha felmerül: bátran szembe kell vele szállani. El kell útasítanunk az államkormánytól jöhető minden rendelkezési törekvést. Ő igéri, hogy egyházunk autonómiájának érintetlensége mellett fog harcolni s ezzel nemcsak egyházának, de hazájának is szolgálatot tesz. Kéri minden oldalról törekvésében a támogatást. A közgyűlés tagjai élénk figyelemmel hallgatták e kijelentéseket s az új tanácsbírókat lelkesen megéljenzették. Egyébként a közgyűlés örömmel s megnyugvással vette tudomásul a választás eredményét.

A zsinati képviselők névsora bemutatván, a választás eredménye tudomásul vétetett; a Simon Károly megválasztott póttag igazolásának kérdése a konventtől a közgyűléshez tetetvén át, egyházkerületi közgyűlésünk Simon Károlyt egyhangúlag igazoltnak jelentette ki. Az alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegye felhivatott, hogy a megürült zsinati rendes képviselői állást, esetleg a megürülhető pótképviselői helyet is töltsse be.

A gyűlés folyama alatt megejtendő szavazatok számbavételével Szikszay Zoltán esperes elnöklete alatt Fráter Barna egyh. megyei gondnok, Padrah Sándor, Biber József és Kiss Ferencz egyházmegyei képviselők bizattak meg.

Sass Béla h. főjegyző bemutatja az egyházkerületi közgyűlés tagjainak betűrendes névsorát, a jelen ülést véve alapul, mely szerint a szavazati joggal bírók teljes létszáma 99 volna.

A közgyűlés tudomásul veszi az egybeállított névsort, de kimondja, hogy az egyes egyházak (pl. Debrecen, Hódmezővásárhely stb.) részéről megjelenteket e névsorba beiktatni nem kívánja.

Tárgyalás alá került az egyházkerületi pénzügyi bizottság jelentése a hozzá utalt kérdésekben az 1905. évi egyházkerületi költségvetésre vonatkozólag, s kapcsolatban beterjesztik az egyházkerületi költségvetés is. A jelentésből elismeréssel s hálával vett tudomást a közgyűlés gr. Degenfeld József főgondnok két újabb egyetemi adományáról, György Endrének a múramarosszigeti lyceum javára tett adományáról. A költségvetésben létesített az a lényeges változtatás, melynélfogva az egyházmegyéktől eddig fizetett egyházkerületi közigazgatási járulékat beszü-

tették, legalább addig, míg e terhet a most megjelölt XIX. pénztári csoport elbirja, egyhangúlag elfogadtatott. 600 korona vétetett föl a tanítóképzési osztálykönyvtár segélyére, a nagyváradi leány-internátus segélye 1000 koronával emeltetetik; a néhai Kovács Albert árvái részére 50 k. segély utalványoztatott; helyesléssel találkozott, hogy a zsinati költségek fedezésére 30.000 korona a XIX. csoport kiadásai közé beillesztetett. Elénk eszméserére nyújtott alkalmat a mára na osszigeti jogakadémia segélye. A pénzügyi bizottság már a költségvetésben is felebb emelte az eddigi 2000 koronás segélyt. De a szigeti jogakadémia igazgatótanácsa azt kérelmezi, hogy az egyházkerület egy tanszék teljes terhet vállalja el egészben magára és így legyen alapítója egy új tanszéknek, s erre vonatkozólag állítsa ki az alapítólevelet is. Az igazgatótanács kérését dr. Papp Tibor jogakadémiai igazgató külön is tolmácsolta és indokolta, s évi 4800 k. megállapítását kérte, valamint annak alapítólevelében való biztosítását. Szikszay Zoltán esperes reámutat arra, hogy ama kedvező nemzeti helyzetet, melynél fogva Máramaros-megye területén s környékén nemzetiségi izgatások, viszályok még nem mutatkoztak, egyedül a mára marosszigeti tanntézet fennállásának köszönhetjük. Ezzel dokumentálja a pozíció fontos voltát s ő is hathatósan kéri egy tanszéki javadalom megadását. Különben is már a szigetek felekezeti különbség nélkül meghozták város és vármegye részéről a magok áldozatát, nagyon méltányos, hogy az alapítók közül az egyházkerület maga se maradjon ki. A kérdéshez többen hozzászóltak. A hangulat kedvezően alakult, annyira, hogy Tóth János, majd a főgondnok nyilatkozatai után talán már a pályázat meghirdetésébe is belemegy az egyházkerület. Széll Kálmán esperes azonban olyan értelmű halasztó indítványt terjeszt elő, melynél fogva a közgyűlés a fedezet kimutatása céljából tegye át a kérdést az egyházkerületi pénzügyi bizottsághoz, az alapítólevelét megszerkesztését pedig az egyházkerületi tanügyi bizottsághoz, aztán a tavaszi egyházkerületi közgyűlésre a jelentés felérkezvén, akkor intézkedhetik a közgyűlés. Ezt a halasztó indítványt a közgyűlés 26 szóval 22 ellenében elfogadta, azzal pótolván meg az indítványt, hogy az egyházkerületi tanügyi bizottság a máramaros-szigeti igazgató tanácsnak meghallgatása mellett szerkessze meg az alapító levelet.

Következett a szavazatszedő bizottság jelentése, mely szerint a megürült konventi tagsági helyekre Sütő Kálmán esperes és Lengyel Imre egyházmegyei gondnok választottak meg. A két póttagsági hely e választás következtében megürülvén, két póttag választását rendelte el a közgyűlés. Megválasztottak pedig póttagoknak Dorogi Lajos esperes és Dr. Baksa Lajos képviselő.

Tudomásul vette a közgyűlés a lelkészképeségi vizsgák eredményéről szóló vizsgálóbizottsági jelentéseket.

Az esperesi karnak úgy a közalapi mint a rendkívüli államsegélyezésre vonatkozó javaslatát változtatás nélkül elfogadta a gyűlés. A közalapi segélyezéseknél csak az egyházak részéről beadott kérvények terjesztetnek fel pártolólag, lelkészek s mások kérvényei figyelmen kívül hagyattak. Nagyobb segélyre 5 egynáz ajánltatott 3800 k. erejéig, 16 egyház pedig összesen 3900 k. erejéig kisebb segélyre tesz fel terjesztve a konventhez. Sok kérvény

érkezett be rendkívüli államsegélyben való részesülhetésért. Mindössze 2816 k. állván rendelkezésre, a bilkei egyháznak nyújtott 100 k. segély kiadása után fenmaradó összegből a segélyezésre ajánlottak fejenként 32—32 k. segélyezésben részesülnek. Valóban elenyésző morzsalékalamizsna és nem segély.

A különböző konventi határozatok foganatosítása érdekében szükséges intézkedések megtétele s dr. Oláh Gyula „Az ember és az egészség“ című művének ajánlása után elhatároza a közgyűlés, hogy a hódmezővásárhelyi indítvány alapján felterjesztést intéz a konvent utján az állam kormányhoz az iránt, hogy a kimutatott törvényes jogosultság értelmében a díjlevelek bélyegmentesen legyenek kiállíthatók.

A beregi egyházmegyének az egyházkerület szétesztása tárgyában beadott indítványa időszerűtlennek ismertetvén, a közgyűlés nem bocsátkozott annak tárgyalásába.

Várady Lajosnak biharvármegyei tanfelügyelővé történt kinevezése tudomásul vétetett.

A közgyűlés hathatósan támogatni kívánja az erdélyi egyházkerületi igazgató tanácsnak az igazságügyminiszterhez intézett előterjesztését, melynél fogva az egyházi s rokon természetű közvagyonnak hűtlen kezelőivel szemben az 1881 évi LX. t.-c. 227. §-nak illetve a telekkönyvi rendtartás 93. §-ának kiegészítése utján telekkönyvi biztosítékot szerezhessen a megkárosított testület.

G. Tóth Sándor esatári megválasztott s felesküdt gondnok orvosi bizonyítvány becsatolása mellett fellebezi meg a bihari egyházmegye azon határozatát, mely őt a gondnoki állás viselése alól nem oldotta fel. A felebbezés indoka s okmánya kitalakilag az egyházi törvény értelmében a felmentésre jogosultságot adván a felebbező gondnoknak, a közgyűlés kénytelen volt a kérelemnek helyet adni.

A szatmárhegyi egyházközség a nagybányai-ból közlekedési s helyfekvési viszonyok következtében a nagybányai egyházmegyéből a szatmári egyházmegyébe óhajt átlépni s a szatmári egyházmegye nyilatkozott is, hogy kész a befogadására. Meglévén hallgatandó a nagybányai egyházmegye is, bár a jelenlevő esperes kinyilatkoztatta hogy a kibocsátást nem fogja az ő egyházmegyéje akadályozni s a kérelem indokait igaznak tartja, a közgyűlés még sem kívánt addig határozni érdemlegesen, míg a nagybányai egyházmegye szándékát nem ismeri.

A beregi s a debreceni egyházmegyéknek az ismeretes borsodi indítvány tárgyában hozott határozata egyetemes lelkészi értekezlet tartása érdekében a zsinat egybehívásának megtörténte után idejét multa ugyan, mindamellet a zsinatra tartozó pontok az egyházkerületről felterjesztetni határozatnak.

Megengedte a közgyűlés, hogy a szegedi egyházközség 250 koronával, a gyomai pedig 470 koronával várthassa meg évenként 5 évre terjedőleg közalapi járulékát, (Lakik pedig a névtár szerint Szegeden 100286 más vallású lakossal szemben 2711 református, Gyomán pedig 2430 más vallásúval szemben 9115 református lélek.)

A debreceni egyházmegyéről az az indítvány jött fel, hogy a konvent eszközölje ki az illetékes helyen, hogy az állami anyakönyvvezető hivatalok a házasulandók kihirdetésekor az illetékes lelkészi hivatalok részére is küldjék meg a tanúsítványt a kihirdetés elrendeléséről. Mivel a 246. 1902. sz. a. hozott egyh. kerületi határozatból kifolyólag ebben

a kérdésben már meg volt keresve a konvent, ez pedig szükségtelennek tartotta ebben a kérdésben lépéseket tenni, mert (Konv. jkv. 1903. jun. 51. sz. 7—9. pont) az újabb intézkedés után sem várható semmi eredmény, a fölterjesztés mellőztetett.

Ugyancsak a debreceni egyházmegye indítványát a vásároknak vásár és ünnepnapokról hétköznapokra való áttétele tárgyában pártolólág terjeszti fel a közgyűlés a Konventhez.

A tisztáninneri egyházkerületnek a lelkészi könyvtárak ügyében kelt 55—1904. tavaszi végzésére vonatkozólag elhatározza a közgyűlés, hogy kész a maga részéről egyházkerületi kúton bizottságot szervezni, melynek tagjairól a következő napi ülésre javaslatot kér az elnökségtől; a Varga-féle egyháztörténet kiadása tárgyában bevárja e bizottság véleményét, bár ez már túlhaladott kérdés, mivel némelyek a mű 2 év alatt való beszerzését elhatározták.

A névtárak szerkesztése ügyében az Imre Árpád felterjesztett indítványát elfogadván, a fiók és missioi egyházak hova tartozóságának kimutatását is feltüntetendőnek tartja a közgyűlés s e végből az egyetemes névtár szerkesztése alkalmára a Konventet is megkeresi.

Egyházkerületünk alap hiányában nem segíthetvén a füzesi kisdud leány egyházat, gyámolítását az egyházmegyének hathatósán figyelmébe ajánlja.

Nagybocskó kérelme pártolólág lesz felterjesztve az államkormányhoz a templomhely ügyében.

A máramarosugocsai egyházmegye a tanítói fizetések újból való értékelését sürgetvén ennek foganatosítására a többi egyházkerületek is felhivatnak.

A hetei és fehércsei társ egyházaknak elválasztásához a vallás- és közoktatásiügyi ministerium kongrua tekintetében nem járulván hozzá: e hosszas kísérletezés után bekövetkezett eredménytelenséget a közgyűlés sajnálattal vette tudomásul.

A Török Zoltán felszeretlen kérvénye, egyházmegyei határozat nélkül nem volt elátható.

A debreceni egyházmegye érdemleges határozatát a debreceni egyházközség egyetemi alapítványa tárgyában a tavaszi egyházkerületi közgyűlésre a kerület elvárja.

A debreceni egyházmegyének az ő pénztára kezelése tárgyában felterjesztett határozata véleményezés végett a főiskolai gazdasági tanácsnak adattott ki.

A nagypaládi haszonbérlet ügyében beadott felebbezésnek a kerületi közgyűlés nem adott helyet.

Sok vitára s néha tájékozatlan felszólalásra adott okot gyulai tanító Gulyás János fellebezése a tanítói gyűlésekre menő tanítók napdíjjal s fuvar-költséggel való ellátása tárgyában. A népiskolai szervezet minden a gyűlésre elmenő tanítónak megrendeli az ellátást. Ennek így kellett lenni eddig. Azonban a kerület főként a sok tanítói állomást fentartó gyűltekezeteit a túlzásba mehető költségektől óvni akarván, felhívja a tanügyi bizottságot, hogy találjon módot arra, hogy az egyházak túlságosan ne terheltessenek.

(Folyt. köv.)

A református segély egylet választmányának ülése.

Az egyházkerületi közgyűlés ülésezésének terminusába beosztva nov. 29 én délután 4 órakor tartotta a ref. segélyegylet választmánya gr. Degen-

feld József elnöklete alatt rendes őszi gyűlését. A választmány tagjai kivétel nélkül mindnyájan jelen voltak. Dr. Helle Károly egyleti jegyző mint előadó jelenti, hogy a múlt évi őszi egyházkerületi gyűlés id-jén elfogadott s most már életbe léptetésre váró új illetve módosított alapszabályzatban meg kívánt esperesi jelentések az előző évi segélyek felhasználását illetőleg nem jöttek be kivétel nélkül. A választmány az elmaradt jelentés beadását utólagosan is elvárja a megkésett esperesi hivatal részéről. Az előadó jegyző az alapszabály értelmében jelenti, hogy az egylet vagyoni ereje ez idő szerint 188,006 korona 68 f.-t tévesen. Mivel azonban némely régi ajánlatok értéke kétséssé vált s rendezésre vár; választmányi jegyző és egyleti pénztárnok utasítást nyertek arra nézve, hogy az ajánlatokról részletes kimutatást terjeszsenek föl az elnökséghez, ennek alapján felhívás lesz küldendő az ajánlattevőkhöz az alapítvány befizetése érdekében, hogy a behajthatatlan alapítványok a nyilvántartásból töröltessenek.

Az előadó bemutatta a pénztári hivatal által kiállított jövedelemlétségek kimutatását. E szerint bevétel volt: Kamatjövedelemből 10,188 k. 60 f. Alapítványi tőke kamatja 24 k. Jutalék a br. Baldácsy alapítványból 1360 k. Adományok 83 k. 62 f. Évjaradék 400 k. Ennek $\frac{1}{3}$ része 3689 k. 12 f. tő késítettvén az alapszabály értelmében kiosztásra jut 7358 k. 24 f. illetve kerek összegben 7350 k. A segélyezési tervet az előadó választmányi jegyző bemutatván, konstatálja hogy sok kérvény nem volt figyelembe vehető, mert a kérvény felszerelésének alakosságait a kérvényező egyház nem tartotta meg pontosan. A kérdés felett élénk vita indult meg. Sulyok István esperes reá mutatóván arra, hogy a szigorított új szabályzat most lép életbe először, a régi eljárásához szokott s rendszeren minden évben segélyezett egyházaktól nem követelhető, hogy a szabályzat betűit szóról-szóra megtartsák. Kéri hogy a választmány a kifogás alá alig eshető jelentéktelen fogatkozásban szenvedő kérvényeket ezuttal némi elnézésben részeltesse. Mert ha az előző évben méltók voltak a most is kérvényező egyházak a segélyezésre: méltatlan volna a lényegtelen formahiba miatt a segélyre teljesen reá szorult egyházakat gyámolítás nélkül hagyni csak egy évre is. Azonban a választmány 6 szavazattal 4 ellenében nem volt hajlandó az olyanszerű felszerelési hiánytól is eltekinteni, a mikor nem volt kitüntetve pl. a folyamódó egyháznak a lélek száma a más vallásuakéval együtt, a mit nem nagy feladat lett volna a mindenkor rendelkezésére álló névtár adataiból pótlólág megtekinteni, vagy pedig mikor hiányzott az egyházi adónak az állami adóval szemben való per centualis kimutatása. Könyv nélkül tudni lehet, hogy pl. Körösnagyrévnek a nyomoruságos helyzete nem alap nélkül kiált hangosan a segélyegyleti gyámolítás megadásáért, mely azelőtt tőle soha meg nem tagadtatott. Így ragaszkodva a betűhöz, mely megöl, Révnek, Pusztajlaknak, a jégtől agyon paskolt Hegykökövácsinak, Ujlétának s még sok más egyháznak a szükségét enyhítő segélyből nem jutott semmi. Szerény vélekedésünk szerint az előadó jegyző úr javaslatában kétségkívül nem tehetett egyebet, mint azt, hogy ragaszkodjék az alapszabály §§-aihoz. Azonban a választmány ez egyszer, a szorosabban precizirozott szabályzat életbelépteté-

sének első évében eltekinthetett volna a betűtől, mert végtére is a segélyezés nélkül maradt egyházak sokasága jobban megcsinálja a segély elmaradását, mint a szabályzat a mérsékelt kiméletet. Segélyezésben részesülnek: a békésbányai egyházmegyéből Szentheléna 200 k. Nagymajlát 150 k. Temesvár 200 k. Resica 200 k. Összesen 750 k. Beregi egyházmegyéből: Bucsú 100 k. Csettalva 100 k. Beregsurány 100 k. Bilke 200 k. Déda 100 k. Fornos 100 k. Makosjánosi 100 k. Munkács 200 k. Sárosorosi 100 k. Összesen 1100 k. Bihari egyházmegyéből: Less 200 k. Ermelléki egyházmegyéből: Erolaszi 100 k. Kézt 150 k. Kóly 100 k. Monospetri 150 k. Vedresábrány 100 k. Összesen 600 k. Felsőszabolcsi egyházmegyéből: Benk 100 k. Cserepeskenéz 150 k. Kopócsapáti 100 k. Mihálydi 100 k. Eőr 100 k. Piricse 100 k. Vaja 100 k. Sényő 100 k. Thass 150 k. Apagy 100 k. Összesen 1100 k. Máramarosugocsi egyházmegyéből: Királyháza 200 k. Nagybooskó 100 k. Nagytárna 100 k. Turterebes 100 k. Dolha 100 k. Tekeháza 100 k. Csepe 100 k. Bökény 100 k. Feketepatak 100 k. Mátyfalva 100 k. Hosszmező 100 k. Tiszaujhely 100 k. Fertőszalmás 150 k. Összesen 1450 k. Nagybányai egyházmegyéből: Pálfalva 150 k. Görbed 150 k. Patóháza 150 k. Összesen: 450 k. Nagykárolyi egyházmegyéből: Bere 150 k. Csomaköz 150 k. Összesen: 300 k. Nagyszalontai egyházmegyéből: Csermő 150 k. Szintye 200 k. Kisháza, Széplak, Magyaréséke 150 k. együttesen, az utóbbi részére a tanítói fizetés esekélyése miatt még 100 k. Belényes 200 k. Összesen: 800 k. Szatmári egyházmegyéből: Rápolt 150 k. Ricse 150 k. Sonkád 200 k. Zsarolyán 100 k. Összesen 600 k.

Határozatképpen kimondja a választmány, hogy a kérvény felszerelésének hiánya specifice meg legyen nevezve a jegyzőkönyvben, ezzel akarván elejét venni jövőre a hasonló fogyatékos felszereléssel való kérvényezésnek.

IRODALOM.

Keresztyén hittan és a magyar református egyház istenitiszteleti szertartásainak ismertetése.

A középiskolák III. osztálya számára. A hittani részt Kovács Lajos és Gergely Károly műve nyomán készítette s az új részeket az 1901-iki konventi tanterv követelményei szerint írta Barla Jenő. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdona. Negyedik, átdolgozott és bővített kiadás. Debrecen, kiadja a tiszántúli ev. ref. egyházkerület 1904. 60 l.

Barla Jenőt, aki nemcsak a gyakorlati vallás-tanítás terén szerzett érdemeket, hanem számottevő, szorgalmas irodalmi munkásságával is magára vonta a közfigyelmet, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület bizta meg a Kovács Lajos és Gergely Károly „Keresztyén hittan”-ának az új konventi tanterv szerinti átdolgozásával s egyszersmind a hiányzó részek pótlásával. Ő e megbízatásnak a kezünk alatti tankönyvben sikeresen meg is felelt.

A Kovács L. és Gergely K. hittanán több apróbb módosításon kívül két lényegesebb változtatást tett. Egyiket a methodikai kívánalomnak, másikat az új konventi tantervnek megfelelőleg. Egyfelől u. i. rendszerbe foglalta a hittant, ami a régi tankönyv-

ben nem volt meg; ide vonatkozólag nagyon helyesen állította fel a szerző irányadó elvül azt, hogy „egy-egy osztálybeli tananyagot beosztás (tehát rendszerezés) nélkül nem szabad előadni. E beosztás ugyan eddig hiányzott. Amiből az következett, hogy a tanuló nem láthatta a tananyag kiemelkedő szempontjait, vezérlő elveit, ami, természetesen, reá nézve a tananyag elvégzése után, midőn összefoglaló ismétlésre került a sor, a tananyag egészének átnézését, egybefoglalását nehezítette. E hiányon segített most a szerző a beosztás által, amiből az is következett, hogy egyes részlet, minő különösen a christologiai rész, terjedelmesebb alakban nyert kifejezést (15—16. §-ok), mint az eddig használt tankönyvben.

A másik nagyobb újítása a szerzőnek az, hogy a hittanba beillesztette a bibliáról és a kegyelmi esz közökről szóló tant, melyet a módosított konventi tanterv a III. o. tananyagául vesz fel. — A bibliáról szóló tannak a hittanba bevitele ugyan szokatlan, de tudományos szempontból, hitelileg sem kifogásolható, — methodikai tekintetben meg éppen nagyon is helyes. Eddigi tankönyveink külön bevezetésben szóltak a vallásról, a kijelentésről s a kijelentést magában foglaló szentírásról. Szerzőnk most ezzel a bevezetéses rendszerrel szakítva, a helvetica confessio alapján egyenesen a hittan első részéül veszi föl a bibliáról szóló tant s így művét szoros egységbe hozza, szervesen összefűzi, nem darabolja összefüggéstelen részekre, ami a tanításnak a könnyű áttekintésnek megbecsülhetetlen előnyére szolgál.

Ugyanígy illeszti be a régi tankönyvbe a sákramentomi tant is, amit a tanterv kívánalma, voltaképpen pedig a hittan teljessége, tett szükségessé. Az eddig használt tankönyv nélkül, kétségkívül, hiányos volt. A sákramentomi tan tárgyalásában helyesen jár el a szerző, mikor annak tani, dogmatikai oldalát világosítja meg s mellőzi teljesen az alaki vonatkozásokat, melyeknek egyfelől a liturgikus részben, másfelől a konfirmációi oktatásnál van helye.

A hittan rendszerezésénél a szerző hat részt vett föl. Szól u. i. 1. a bibliáról (bibliologia); 2. Istenről (theologia); 3. az emberről (anthropologia); 4. a Megváltóról (soterologia); 5. a váltságról (soteriologia); és 6. a tulvilági életről (eschatologia). E felosztás a tudományos közfelfogással teljesen megegyezik. Szokták ugyan némelyek a Szentháromság három személye szerint 3 részben is taglalni a hittant, de a szerző felosztása nem csak közkeletűbb, de tudományos szempontból is megfelelőbb.

Egészben véve a mű a keresztyén hittan elemeit hiánytalanul adja elő. Talán az *egyházról* szóló tan még az, melyet az 5-ik részben felölelhetne. Az egyházzal azonban elegendőt tanult a növendék a IV. osztályban, a konfirmációra való előkészületkor, mely előkészületnek egyik legfontosabb tárgya éppen a keresztyén egyház ismertetése. Így ez a tankönyv sem hiányzik tanításunkból. Arra meg ügyelnünk kell a tankönyv irásnál, már csak a túlterhelés szempontjából is, hogy lehetőleg semmi olyat ne vegyünk bele, amit a növendék más könyvben föl talál. Egyébként is a gymn. vallástani anyag tantervünkben amily szép fokozatban, époly szabatosan is ki van jelölve az I. től VII. osztályig, ahol már a fölvetett anyag szélesebb alapokra fektetése következik.

Egyházi szertartásaink ismertetését a szerző 7 §-ban, a revidált konventi tanterv értelmében, teljesen önállóan írta meg. A fölölelt tananyag egészen

megfelelő; semmi olyat nem hagyott el a szerző, amit e fokon a liturgikából növendékeinknek tudni lehet, és kell. Dícséret illeti a szerzőt, hogy a széles mezőn nem terjeng túl, nem ad többet az elégnél, tudván azt, hogy itt csupán a szertartások külső alakjának, lefolyási módjának, a megismertetése kívántatik, s nem liturgikai vagy plane homilétikai és eüchétikai tárgyalás, ami kívül esik általában a gymnasiumi oktatás keretén.

A szerző először röviden feltünteti istenítiszteletünk lényegét, szólván az első keresztyének istenítiszteletéről, mint ősi formáról. Azután előadja a *közönséges istenítiszteleti szertartásokat*, ennek neveit és elemeit: az éneklést, imádságot, egyházi beszédet. Végül *alkalmi istenítiszteleti szertartásokról*: a sákramentumok kiszolgáltatásáról, a konfirmációról, az esketésről és temetésről emlékezik meg.

Az anyag rendszerezése és felosztása azonban az én lelkemben másképpen formálódott ki, mint ahogy azt a szerző tette. Én a legszigorubb és legvilágosabb systéma híve vagyok a tankönyv írásánál, mert csak úgy lesz a tárgy a gyermekre nézve könnyen felfoghatóvá és áttekinthetővé. Szétfolyó, rendszerezetlen ismeretek sohasem rögződnek meg tisztán és állandóan a tudatban, azaz sohasem válnak tudatossá. A tantervi *megjegyzésekben* sem a tananyag rendszerezése, hanem a systematica, theologia tanítása ellen található ez a különben könnyen félreérthető mondat: „A hittan és erkölcs tanításában nem a theologusok számára írott rendszeres compendiumok kivonatai általában nem a rendszer-tanítás vezet célhoz, hanem a lényegesnek szerencsés megragadása és ki-domborítása.”

Visszatérve istenítiszteleteink rendjére, én azt a következő, egymásból természetesen folyó szoros rendszerben ismertetném röviden a III-ik osztályban:

1. A ker. istenítisztelet lényege, ősi alakja.
2. Református istenítiszteletünk nevei:
 - A) Magános istenítisztelet.
 - B) Házi vagy családi istenítisztelet.
 - C) Nyilvános vagy gyülekezeti istenítisztelet.
3. A nyilvános vagy gyülekezeti istenítisztelet nevei:
 - A) Hétköznapi istenítisztelet.
 - B) Vasárnapi és ünnepi istenítisztelet.
 - C) Különösebb alkalmi istenítisztelet.
4. A különösebb alkalmi ist. tisztelet nevei:
 - A) Keresztelés.
 - B) Konfirmáció.
 - C) Urvaesoraosztás.
 - D) Esketés.
 - E) Temetés.

Igy gondolnám én a szertartást a gymnasiumban előadni. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a szerző művét sikertelennek találom. Ő az eddigi nyomokon, többek közt a tiszántúli gymnasiumainkban használt egyházszerterástan alapján, halad s rövid összefoglalásban teljes egészet nyújt.

Könyve hittani részében az egyes fejezetek alján, petit betűvel nyomtatva adja a szerző a tartalomra vonatkozó synonym bibliai idézeteket. Ez az eljárás nagyon helyes. A tanterv. u. i. megköveteli, hogy a tananyaggal kapcsolatos, fontosabb bibliai helyeket megtanulja a növendék. Sok bibliai idézet azonban a szövegben összehalmozni nem tanácsos, mert az megzavarja az előadás egységét s megnehezíti a szöveg betanulását. Így a szöveg al-

ján lévő, alkalmas bibliai idézetekből tetszés szerint kiválaszthatja a tanár a megtanulandókat, a többieket pedig olvastatja és magyarázza. Itt-ott szép énekversekkel és költemény-sorokkal is érzékelteti a szerző a tartalmat.

Ami e könyv előterjesztési alakját, stylusát illeti tagadhatatlan, hogy a hittan elvont tételeinek a tárgyalása a gymn. III-ik osztályában egyike a legnehezebb feladatoknak. A tömörségre törekvés, nemkülönben egy képzett theologus dogmatikai fegyelmesség és finom megkülönböztető képessége könnyen olyan előadási formába vihetik bele a tankönyvíró, mely a növendékek értelmét meghaladja. A Kovács-Gergely-féle tankönyv elég sikerrel oldotta meg a nehéz feladatot, sokkal sikeresebben, mint minden más tankönyv, amit én ezen a téren ismerek. Bárki próbálná is meg, könnyebb stylusban alig tudná a hittan előadni. E stylust követi az új részletekben Barla Jenő is, s mindenképpen törekszik az irányt a növendékek felfogásához mérni és a tananyagot világosan és szabatosan előadni.

Mindezt tekintetbe véve, én a Barla könyvét sikerültnek derék, jó és hasznos tankönyvnek tartom. A szerző nagy gondal, igazi tudással, teljes becsüggyal és odaadással végezte szép feladatát. Meg vagyok róla győződve, hogy könyvét kellő eredménnyel használhatjuk gymnasiumi vallásoktatásunkban.

S. Szabó József.

„**Protestáns Irkák.**“ Nem bírálatot akarok írni, hanem a „protestáns irkák“ némely fogyatékoságára hívom fel különösen a kiadók figyelmét. A bírálatot már megírták mások alkalmas időben, elősmerték velem együtt a Dobó Sándor tanító úr üdvös újításának előnyeit. Méltán részesülhet az ügyes és talentumos szerkesztő dícséretben. Őt semmi kifogás sem érheti a „protestáns irkák“ szerkesztéséért. Tanulságos, hiterősítő és a prot. öntudatot fejlesztő, tartalmas történelmi képek, életrajzok azok, a melyeket Dobó Sándor nyújt a gyermekeknek. Csak folytassa megkezdett munkáját; ez is egyik ága a belmissiói munkálkodásnak, egyik eszköz arra, hogy hitben erős kálvinistákat, protestánsokat neveljünk egyházunknak.

De, mint minden újításnak, úgy a „prot. irkák“nak is meg kell küzdeni a kezdet nehézségeivel. *Aller Anfang ist schwer!* Erzi ezt bizonyára a „prot. irkák“ kiadója is. Misériákkal kell küzdeni itt is — talán kellő anyagi támogatás hiányában.

Sajnos, hogy így van; mert akkor a prot. irkák nem tudják leküzdeni a kezdetleges fogyatékoságokat, és e miatt nem is fognak kellőképpen elterjedni. A prot. irkáknak a kiállításában, a papirosában van a nagy fogyatékoság! Ezen segíteni kell, ha azt akarjuk, hogy terjedjenek ezek az irkák. 1000 drbot hozattam ez év szeptemberében azon határozott célzattal, hogy ezután kiküszöbölünk iskoláinkból minden más irkafajt, és egyedül és kizárólagosan a prot. irkákat fogjuk használni. Sajnos! — de nem lehet. Ha ebben az állapotában maradnak meg az irkák, én többé nem vehetem őket használatba. Tanítóink nagyon panaszkodnak ellene. Papirja eléggé . . . komisz; de különösen a külső boríték oly gyatrán van az irka belsejéhez fűzve, hogy a gyermek egyszer avagy kétszer alig használja, már tönkre megy! A fedelek leszakadoznak! Pedig éppen erre

van a legnagyobb szükség a prot. irkáknál. Bármennyire vigyázzanak a gyermekek irkájokra 2—3-szori írás, kézhez vétel után széjjel hullanak. Ezen segíteni kell Tessék erősebb, nem itatóspapírszerű borítékot alkalmazni ezekre az irkákra és legalább is 2 helyen legyen oda erősítve a belsejéhez.

Dobó Sándor — még egyszer ismétlem — üdvös újítást létesített a protestáns irkákkal, de a nemes terv dugába dől a kiadással járó misériák miatt. *A nemes eszme öltön a kivitelben megfelelő alakot, így jutunk el csak a célhoz.*

Fontolják meg a kiadók felszólalásomat, ne kicsinyeljék, hogy egyházzal szemben *csak 1000 darab irka* fogyasztással lesz kevesebb, nem! — mert én tudom, hogy sokan egyetértenek velem mások is.

* * *

Dobó Sándor tanító úrnak pedig legyen szabad figyelmébe ajánlanom elhunyt prot. nagyjaink élet-történetét Szerény véleményem szerint inkább ezekkel kell foglalkozni, mint a még élők történetével. Nem kicsinylem élő jeleseink erényeit; de sajnós, tudja ezt tanító ur is, bizonyítékainkat inkább a multból szoktuk venni; elhunyt prot. nagyjaink élettörténetével szoktunk és *tudunk* inkább lelkesíteni. És ha a képek kivitelére is nagyobb súlyt fektetnek, (Bánffy valóságos torz alak!) az ön munkája, tanító ur, kifogástalan lesz!

(Léva)

Birtha József
ref. lelkész.

A Magyar Birodalom Története. *Acsádi Ignác* műve. Megjelent 2 kötetben. Kiadja az „Athenaeum.” A teljes mű ára két diszes bőrkötésben, másfélezer lapon több száz szövegképpel és számos színes képpel és műmelléklettel díszítve 40 K.

A fenti cím alatt megjelent mű első füzetének megjelenése alkalmával ígéretet tett a kiadótársulat, hogy Acsádi e munkában a hazai történelmet a leg-régibb időkől napjainkig aránylag rövid keretben, irodalmi színvonalon álló feldolgozásban fogja a művelt nagyközönségnek bemutatni. A komoly történelmi kutatáson alapuló művet a közönség és a sajtó bizalommal és rokonszenvvel fogadta. Most, amidőn előttünk fekszik Acsádi két kötetes műve, bátran elmondhatjuk, hogy szerző tökéleteset nyújtott. Az első kötetben már megismert és megszeretett alaposággal és lendületes tárgyalási modorban szövi tovább az események fonalát a befejező második kötetben is. Acsádi a szakavatott író biztos szemével látja az eseményeket és a hivatott történettudós éleslátásával boncolja az anyagot. Felkutatja az események leg-titkosabb rugóit, s minden relytély mélyére hatolva, zamatos magyar-águ, könnyed stílusában mondja el a nagy idők eseményeit. Nem ismeretlen Acsádi neve; a *Milleniumi Történet* tíz kötete közül is kettő az ő gondos, fáradhatatlan buvárlelkének gyümölcse. A Magyar Birodalom Története most megjelent befejező második kötetében is a megtestesült objektivitás hangján, zamatos magyaros nyelvezettel beszél el a Habsburgok uralmának alapítását, majd a szabadságharcok hosszú sorát, az évszázados küzdést mutatja be. Szinte megelevenedve látjuk a vágató kurucbrigádákat, II. Rákócy Ferencz diéső alakja fényesen világítja meg nemzeti törekvéseinket, majd az erőgyűjtés, az ébredés korán át Magyarország

nagy tavaszához vezet. fényes és sötét képek szá-zai vonulnak el előttünk: végül a mai Magyarország története következik sujra alkalmunk nyílik bámulni a tudóst és az író egyaránt. Nehéz a kortársakról objektiv itéletet mondani, a történelmi bírálóat éles vilá-gításában élő alakokat bemutatni, de Acsádi ezt a feladatot is mesterien oldotta meg. A modern XX. századbeli Magyarország történetével végzi nagy mű-vét, mely egészen ujszerű irányánál, terjedelménél, és főleg tárgyalási modoránál fogva.

Tartalom és külső kiállítás tökéletes harmoni-ában vannak e munkában. Az Athenaeum újabb bizonyosságát szolgáltatva annak, hogy Magyarország nemcsak a szellemiekben, de a gyakorlati életben is felveheti a versenyt a külfölddel. Papir, betű, nyo-más, és főleg a gazdag illusztrációk és pompás mel-lékletek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy közönsé-günk ezen jeles munkát méltó művészi köntösben ve-hesse kézhez. Kincse ez a két kötet minden magyar-nak, mely hivatva van megismertetni hitelesen a késő kor fiaival a Magyar Birodalom igaz történetét melyből megismerve a mult nagyjait, Magyarország nagy jövőjét fogja biztosítani munkásságával.

K Ü L F Ö L D.

Nevezetesebb események a németországi p ot. egy-házak életében.

(Folytatás.)

A német császár a következő tartalmú sürgönny intézte az egyesülethez: „A Gu ztáv Adolf egyesület hí munkáját, mely által a mi evangélikus egyhá-zunk és annak tagjai oly hathatós támogatásban részesülnek, mindig különös meglelégedéssel és élénk érdeklődéssel kísérem.” A badeni nagyhercegi pár 1000 márkás alapítványt tett s ezenkívül a nagy-hercegnő még egy ezüst urvaesorai készletet adom-ányozott.

A különféle üdvözlő beszédek után a központi bizottság által kiadott évi értesítőt olvasták fel, amelyből a következő adatokat említhetjük fel: Az egylet fiók- és nő osztályainak a száma ismét növe-kedett. A bevétel az elmúlt évben 2 millió három-száz ötvenhárom ezer márka volt, tehát az egyesü-let főnnállása óta ez a bevétel nagyság tekintetében második helyen áll. Az 1903. évben a Német birodalomban 818,768, Ausztria-Magyarországban 618,721, más országokban 158,340 márkát adott segély gya-nánt az egyes szegény egyházak számára. Ehhez járult még személyi támogatás címén 33,887 mk. Hogy mily mértékben gyarapodott a Gusztáv Adolf egye-sület, mutatja azon körülmény, hogy 1855-ben, ami-dőn szintén Heidelbergában tartotta gyűlését, csak 231 ezer márka bevétele volt, ma pedig jóval felül-mulja a két milliót. Az ünnepi adományok átadása után az első főgyűlés imádkozással és énekekkel ért véget. Az ünnepi adományok értéke 28 ezer márka volt.

Délután zárt gyűlés volt, a melyen kimondották, hogy jövőben holmi költséges templomépítkezésekre segélyt nem adnak. Este ismét nyilvános, népies jellegű gyűlés volt, a melyen beszéltek, Kilian (Bra-sília), Opocsenszky (Csehország), Modl (Szilázia).

Mayhoffer (Brüssel), Ilgenstein (Fürstenfeld, Stájerország) Mindnyájan érdekes képeket mutattak fel a diasporák életéből. Az estély a Luther énekével ért véget.

A harmadik napon folyt le a második nyilvános főgyűlés. Az évi értesítőre tett megjegyzéseknél többen melegen ajánlották a Rustschukban levő örmeny árvaház támogatását. Nehány üdvözlő beszéd után Braunschweig lipesei lelkész „A Gusztáv Adolf munkája és feladata keleten” című értekezésében vázolta az ev. egyházak állapotát Alexandriában, Jeruzsálemben, Jaffában, Haifában, Beirutban, Smyrnában, Salonikiban és Konstantinápolyban. Mint sürgős feladatot jelezte a következőket: Az iskolaügy támogatását Alexandriában, iskola építését Kairóban, a német protestánsok egyházi gondozását felső Egyiptomban, a beirutai templom építését, különösen egy utazó lelkész támogatását Konstantinápolyban, aki szolgálatára állana a német protestánsoknak Adrianopolyban és az anatóliai vasut hosszában. Beszélt ezenkívül Zauleck brémai lelkész a Gusztáv Adolf gyermekalapítványáról, a midőn is mint a német gyermekek adományát 8377 márkát a Csehországban fekvő St. Joachimstal részére átadta s egyszersmind indítványozta, hogy a következő évi gyűjtést Nilvingen egyházközségnek (Lotharingia) adják, amely egyházközség egy binya fölállítása következtében állott elő. Flíedner lelkész (Madrid) a spanyol diasporák viszonyairól adott értesítést.

A nagy szeretet adományt — 22,337 mk. — Wünschelburg (Szilézia) kapta, amely egyházközségnek a templomépítéshez csak 10 ezer hatszáz márkája van, holott 40 ezer márkára volna szüksége. Znaim (Morvaország) és Tirschenneuth (Pfalz) 6—6 ezer márkát kaptak. A jövő évben a gyűlés Brombergben lesz

* * *

Az „Evanjelikus Szövetség” évi gyűlését okt. 3—6. napjain tartotta Drezdában óriási érdeklődés mellett. Ennek oka egyfelől a kiélesedett felekezeti viszonyokban, másfelől az osztrák evangéliumi mozgalomban keresendő, amelynek hathatós támogatója az Ev. Szövetség. Fölizgatta továbbá Drezdának $\frac{2}{10}$ részben prot. lakosságát az a körülmény, hogy a gyűlést megelőzőleg 14 nappal Miksa herceg nagy pompával egy körmenetet rendezett a katolikus legény-egyesületek részére. Ez a körmenet tüntetés volt az Ev. Szövetség ellen.

Vogel drezdai városi tanácsos üdvözlő beszédében hangsúlyozta az Ev. Szövetség szükségességét: nem támadás végett állott ez elő, amennyiben a protestánsok mindenki meggyőzését tisztelik, hanem védkezésül, amikor a német érdekeket föláldozzák az ultramontán türelmetlenségnek, a reformációt gyalázzák, békóba verik a szabad szellemi életet és még a halottakat sem akarják békében hagyni a temetőben. Ez a veszedelem még növekednek, ha a jezsuiták jönnek az országba. A Szövetségnek szüksége van munkájánál: szilárd, hithű emberekre, ha ilyenek vannak, akkor nem merik többé ócsárolni a Szövetséget. Az országos egyháztanács elnöke Zahn szükségesnek tartja az ev. szövetséget a mai korban, amidőn sok minden egy bekövetkezhető viharra mutat s a materialismus és az indifferentismus ellen kell küzdenie saját táborá-

ban. Beutler főpolgármester a drezdai városi tanács üdvözlését adta át, amely a szövetség oldalán fog állani a lelkek és a tudomány szabadságának megvédelmezésében. Ő maga is élénk érdeklődéssel kíséri a szövetség munkáját, amely a kívülről fenyegető veszélyeket el akarja háritani. Az üdvözlések sorozatát Blanckmeister drezdai lelkész zárta be, aki a gyűlésre összehozott ünnepi adományt 15 márkát átadta. Az adományt az osztrák ev. mozgalom részére szánták. Jelen volt a gyűlésen Seydevitz kultuszminiszter is.

Az évi értesítő szerint a Szövetség ereje nagyban növekedett. A tagok száma 236,803; a tagok száma egy év alatt 66,353-al növekedett, amihez nagyban hozzájárult a jezsuita törvény eltörlése.

Az első zárt gyűlésen, amelyen csak a tagok jelenhettek meg, Bärwinkel (Erfurt) tartott előadást ezen címmel: *Vannak-e az Ev. Szövetségnek politikai feladatai?* Előadó hangsúlyozta, hogy a viszonyok minden evangélikust arra kényszerítenek, hogy a politikával törődjék; hogy a szövetség mint ilyen ne politizáljon s tagjai arra törekedjenek, hogy a nyilvános életben meggyőződésökkel befolyást nyerjenek.

Október 4-re három nyilvános esti gyűlést hívtak össze. Valamennyi igen látogatott volt. Az első gyűlésen Tschackert göttingai tanár beszélt „*Luther valódi képe*”-ről. Ezen nevezetes értekezésnek a gondolatmenete a következő volt:

A reformátornak torzképét tünteti fel a mai időben a sajtó egy része. Azt kellett volna hinnünk, hogy Luther felől alaposan vagyunk értesülve, amennyiben nem csupán kitűnő prot. jellegű életrajzok, hanem a katolikus Döllinger is elismerik Luther hatalmas szellemi nagyságát. Denifle könyve ellenben Luthert utálatos emberré teszi. De ennek bizonyítására semmiféle új forrást nem mutat fel, hanem csak a már ismerteket használja hiányosan, magyarázza célzatosan, s érti félre vallásos és erkölcsi alapjait. A római fölfogás Lutherről téves; őt saját erkölcsi és vallási alapjaitól kell megítélnünk.

(Folyt. köv.)

Veress István.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A hátralékban levő előfizetési díjak beküldését** szives tisztelettel és bizalommal kérjük. Közeledik az esztendő vége, a mikor fizetési kötelezettségeinkkel nekünk is számolnunk kell. Mi az ügy érdekében a legmesszebb menő áldozatoktól sem riadtunk vissza soha. — legyen tehát szabad nekünk is viszonzásképpen annyit reménylenünk, hogy hátralékját kiki igyekezni fog mihamarabb beküldeni.

— **Nyilatkozat.** A tiszántuli egyházkerület egyházi főjegyzői székének a betöltésénél, tudomásom szerint, de akaratom ellenére, sokan jelöltként az én csekélységemet kiáltották ki. A mennyire megtisztelőnek tartom ezt magamra

nézve, éppen annyira elkötelezve érzem magamat arra, miszerint most, midőn a szavazást a főtiszteletű közgyűlés elrendelte, ezen a helyen haladéktalanul kijelentsem, hogy közéletünk mai viszonyai között sem a főjegyzői, sem semmi más tisztségre nem reflektálok. Egyszerű, igénytelen, de erkölcsi integritásom felett mindig feltékenyen örökös s talán több jó akarattal, mint sikerrel és tehetséggel dolgozó napszámosa igyekeztem lenni egyházi és társadalmi közéletünknek mindenkor s a nemes célokért jóhiszemű idealismusomban sokszor, de legtöbbször a magam rovására tetemes áldozatokat hoztam. Hogy megértetiek-é? Arra én soha sem néztem. De megvallom őszintén, mai közéletünktől megundorodtam. Az én országom nem ebből a világból való. S én önkényt s örömmel vonom le a konsequentíát. Nagyon kérem barátaimat s minden jó akaróimat, sziveskedjenek eme kijelentésemet tudomásul venni s hálás köszönetem elfogadása mellett engem nagyrabecsült baráti jó indulatukban egyébként továbbra is megtartani. Debrecen, 1904. dec. 1., kész szolgáto *Eröss Lajos*.

— **Tanárválasztás.** A dr. Kérészy Zoltán eltávozásával megürült jogakadémiai tanári állásra az egyházkerületi közgyűlés alkalmával 16 szavazatból 15 szavazattal dr. *Kun Béla*, a máramarosszigeti jogakadémia jeles ifju tanára választatott meg. Teljes örömiünknek adunk kifejezést a választás eredménye felett. A megválasztott ifju tanár nem csak gymnasiumi, de jogakadémiai iskolai pályáját is főiskolánkban futotta meg, s már abban az időben is komoly törekvésével s lankadatlan szorgalmával s több jeles tulajdonával vonta magára a közfigyelmet. Azóta pedig rövid idő lefolyása alatt is kiváló helyett vívott ki magának a máramarosszigeti jogakadémián, a városi s megyei törvényhatóságnál éppen úgy, mint az egyházmegyén, hol világi jegyzőségre volt megválasztva. Mi szép reményeket fűzünk ifju kartársunk működéséhez. Adja Isten, hogy e reményeket valóra váltsa az élet. Hozza Isten szerencsésen körünkbe s tartsa meg őt közöttünk sok éven át.

— **A kabai meteor-kő nem eladó.** Egyik világhírű kincse a mi ásványtani museumunknak a kabai meteor-kő. Igen érdekes ennek a története. A múlt század ötvenes éveinek a legvégén esett ez le a kabai határban a tengeri földek közt levő egyik dűlőútra. Másnap egy földes gazda találta ott meg s felvitte a község-házához, honnan csakhamar bekerült *ajándék-képpen* a mi museumunkba. A mint a szakértők vizsgálat alá vették, kitűnt, hogy a világon temérdek sok meteor-kő van ugyan már összegyűjtve, de ez a kabai meteor-kő korszakot alkot a meteoritek történetében, — s érdekes feleletet ad arra a kérdésre, hogy vajjon a földön kívül más világtesteken van-e szerves élet? Eddig ugyanis ilyen életnek semmiféle nyomaira

nem akadtak a lebkövekben; de ebben a mienkben minden kétséget kizárólag felfedezték a szerves élet maradványait. A mint ennek hire futott, csakhamar szigorú parancs jött, hogy ez a kő szállítassék fel azonnal a bécsi császári museumba. A felelet pedig erre a parancsra az volt, hogy olyan törvényt Debrecenben nem ismerünk, mely azt rendelné, hogy ha Magyarországon p. o. a kabai határban valami az égből leesik, — hát azt kötelesek vagyunk Bécsbe szállítani. Mint-hogy pedig abban az időben attól is lehetett félni, hogy a bécsi hatalom erőszakkal is elveszi tőlünk ezt a becses kincset. — hát a kabai meteor a museumból csakhamar eltűnt. Senki sem tudta, hogy ki lopta el. Denique sok esztendőn át lappangott. Mikor aztán a kiegyezés megtörtént s az alkotmányos korszak elkövetkezett, egy szép napon a kabai meteor-kő ismét a helyén találtatott. Hogy ki volt az a becsületes jó magyar hazafi, a ki ellopta s éveken át gondosan őrizte, azt ma is csak egy élő ember tudja, nevezetesen ennek a kollégiumnak egykori érdemes s most Szalacson nyugalomban élő tanára t. i. *Kovács János* bátyánk, a kitől mindazt, a mit itt elmondottunk, valamikor lapunk felelős szerkesztője is hallotta. Ha e sorok az ő kezeihez eljutnak, hiszszük, hogy ő e híres kő történetéből többet is tud elmondani. Mi még csak annyit tudunk, hogy később a büszke Bécs alázatos instántia mellett csak egy kis darabot kért a meteoritból *tudományos vizsgálat (!)* szempontjából. Kapott is egy dió nagyságnyt s ugyanannyit küldöttünk a „*Britt museumnak is*; s az angolok annyira gavallérok voltak, hogy cserében, — a nélkül hogy erre fel lettek volna szólítva, — másnemű meteoritekből egy egész gyűjteményt küldöttek kollegiumunknak. Ez a gyűjtemény ma is birtokunkban van. Bécs természetesen egy szem pattogatott kukoricát sem küldött!

A minap aztán valami nagyfejű szakértő járván Debrecenben, kisütötte, hogy mert a meteorit vastartalma rohamosan rozsdásodik, — hát a híres kabai meteorit rövid idő alatt szét fog mállani. *Semsey Andor* aztán ajánlatot tett, hogy ő hajlandó ezt a követ 20,000 koronáért a nemzeti museum számára megvenni, a hol olyan szakértelemmel kezelik majd, hogy a pusztulástól meg lesz mentve. Így került az ügy a most ülésezett egyházkerületi közgyűlés elé, a mely egyhangulag kimondotta, hogy a kabai meteor-kő nem eladó!

Szerfelett okos és bölcs határozat ez. Méltó az egyházkerülethez. Az ilyen kincseket nem is szokás eladogatni, — hanem igenis, megveszik, akik tudják. De ha csakugyan van valami

igaz abban, a mit az a szakértő mondott, *akkor gondoskodnunk kell arról is, hogy ez a becses kincsünk éppen úgy kezeltesék ezután, a mint kezelték volna azt a nemzeti muzeumban.*

Egyébiránt fentemlített *Kovács János* bátyánk igen érdekes históriákat tudna még elmondani arról is, hogy hányszor, s milyen összegekért s miként akarták már ezt a követ máskor is, mások is megvásárolni! . . . Mert ez a mostani nem az elő vásárlási kísérlet. Vajjon elmondja-e?

— **Főiskolánk és az államsegély.** Az egyházkerületi közgyűlésről hozandó tudósításban részletesen be fogunk ugyan számolni a dolgról, de addig is jeleznünk kell, hogy főiskolánk igazgatótanácsának az a javaslata, melynél fogva a főiskolai szükségletek fedezésére kívánt összeg előteremtése céljából az építkezési segélyen kívül még külön államsegélyt is vegyünk igénybe, az egyházkerületi közgyűlésen nem ment keresztül. Nem tagadjuk ugyan, hogy főiskolánk anyagi helyzete a jövő fejlődhetése tekintetéből még most némi aggodalomra adhat okot, de úgy tartjuk, hogy tépte már ennél nagyobb aggodalom is egyházunk s főiskolánk kormányozó férfiak kebelét főiskolánk jövőjéért, még pedig vizsgálatlanabb auspiciumnok között. Lapunk előző két számában főiskolánk anyagi állása egyházkerületünk közönsége előtt fel volt tárva. Ebből konstatálhatjuk, hogy helyzetünk nem olyan kétségbeejtő, melyből kibontakozás államsegély nélkül nem lenne. Azoknak a felszólalásoknak egy kicsike része azonban, mely az államsegély mellőzése mellett hangzott el, sajnáljuk nem igen volt egyéb frázisba öltöztetett tendenciózus báutásnál. Így bizony kár beszélni, mert így a bajon nem segítünk.

— **A hódmezővásárhelyi ev. ref. egyházban** a hidegebb napok beálltával ez uttal még fokozottabb mérvben kezdődtek meg a belmissiói működések, mint az előző években. Október 1-én átvétetvén a tabáni parochialis épület, Losonczy Endre lelkésznek átadatott, a ki most már saját helyén ifjui lélekkel, fáradságot nem ismerő buzgalommal szánt, vet, plántál és öntözget az ő tabáni gyülekezetében. A Ref. ifjusági egyesületben minden vasárnap d. u. szabad előadás és ima tartatik. Majd a Reform. Nőegylet védnöksége alatt vegyes énekkar alakult, melynek a fentartására szükséges évi összeg társadalmi u. on aláírásokkal biztosított. Advent 1-ső vasárnapján igen szép és előkelő közönséggel megtartott az első protestans estély, melynek műsora értékes és tanulságos volt s szereplői a nemes céltól lelkesülten valóban nemes szolgálatot teljesítettek. Ez alkalommal lépett fel először a vegyes énekkar is, melynek működését első fennállása idejében is a legnagyobb rokonszenvvel fogadta közönségünk. Még előbb, novemberrel megkezdődtek a városnak a baptizmus által fenyegetett részén a biblia estélyek, hetenkint hetfőn és csütörtökön. Ez egészen új vállalkozást váltakozva két emberünk végzi a város által átengedett óvodai nagyteremben. Aztán jönnek az egész télen át folyó vallásos felolvasások a város hat különböző részében csütörtökön esténként, melynek évek óta felettebb nagy közönsége van. E szolgálatokat természetesen a lelkészek, a tanárok és a tanítók teljesítik, míg a protestans estélyeken világi férfaink is közreműködnek, a felolvasás száma egye-

nesen önekiek lévén fenntartva állandóan, azokon hogy a királyi papság elvének is érvényt szerezzünk e több irányu belmissióban. Szintén ez egyházas keretbe illő a ref. nőegyletnek, az a törekvése is, hogy a télen át három vasárnapon u. n. szórakoztató délutánt rendez művelt közönségünk számára olcsó belépti díjjal (70 fill.) melyek műsorát a nőkről s nőknek szóló felolvasás, zene, szavalás, vagy monolog (nő által előadva) és ének fogják alkotni. Az első műsor kiválóan értékesen dec. 11-ére már össze van állítva.

— **Gyászhir.** *Horváth József* pátrohai lelkész nov. 25-én elhunyt, 68 éves korában. Temetése nov. 26-án ment végbe a kiterjedt rokonság, a népes gyülekezet és a környékbeliek részvétele mellett. A temetőben *Somogyi József* dombrádi lelkész mondott felette hatásos gyászbeszédet, a sírnál pedig *Vaiszer Károly* konyári lelkész vett bucsut, megható szavakkal, a boldogulttól. Az elhunyt kiváló készütségű lelkész előbb Cserepeskenében működött. Pátrohán pedig 34 évig szolgált, szíve teljességéből, forgolódva az Ur szőlőjében. Özvegyet és két kiskorú gyermeket hagyott hátra. Legyen áldott emlékezete.

— **Fogfájást és szájbűzt azonnal megszüntet** a „Plombus” amerikai önpombázó szer. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hirdetésben.

T a r t a l o m - j e g y z é k: Reflexiók a zsinat ülészakának berekesztése után. E. L. — T a n ú g y: A magyar nyelvtan tanítása az elemi iskolában. Dr. Baresa János. — K ö z l e t ű n k: Egyházkerületünk őszi közgyűlése. — A református segélyegylet választmányának ülése. — Irodalom — K ű l f ő l d: Nevezetesebb események a németországi prot. egyházak életében. Veress István — Különlélek.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat,

az *angyalosi* egyház lelkészi állomására.

Javadalom: föld, termény, tűzifa stb az egyháztól, mint kiegészítendő jövedelem 935 koronára értékelve. Kongrua-kiegészítés 1600 koronáig 665 kor.

Pályázati kérvények minősítvényvel és e pályázati hirdetés megjelenése utánkiállított szolgálati bizonyítványval f. é. dec. 24-ikéig Biki Károly espereshez (Szatmár) beadandók.

Debrecen, 1904. nov. 25.

Kiss Áron
püspök.

Pályásat.

A nagykarolyi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet *olcsva-apáti-i* egyház lelkészi állomására melynek évi jövedelme földhaszonélvezet, termény és készpénzben egyházhatóságilag 1876 kor. 80 fillerre van értékelve s így az egyház III-ad osztályu.

Megválasztott köteles tagja ugy az egyházmegyei, mint az orsz. gyámintézetnek s hivatalát 1905. január hóban foglalja el.

Szabályszerűen fölszerelt pályázatok *dec. 25-ig* Segesváry József espereshez *Kántorjánosiba* (Szatmár m.) küldendők.

Debrecen. 1904. nov. 28.

Kiss Áron
püspök.

Protestáns theologiai

műveket

csekély havi részletfizetésre

szállít

HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

előbb

László Albert és Társa

protestáns irodalmi könyvkereskedése

DEBRECENBEN.

Könyvjegyzékeket kívánatra ingyen és bérmentve küldünk.

Üzlethelyiségeinket

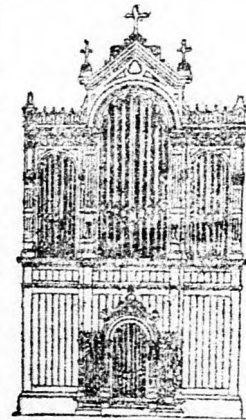
Kossuth-utca 11. szám alá helyeztük át.

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel” és Ferencz József lovag-„renddel” kitüntetve, az 1904. évi veszprémi kiállításon aranyéremmel kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legújabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kisebbség orgonák készletben vannak. Szolid munka és jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olosóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPÍTÁSTOTT: 1845-BEN.